

A MŰSZAKI FILMTÁJÉKOZTATÁS NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSE

Duzs János

A műszaki filmtájékoztatás kialakításában néhány alapvető - egymással összefüggő - szempontot kell figyelembe vennünk. Ilyenek:

- a/ A tájékoztatás terjedjen ki a filmügy teljes tevékenységi körére.
- b/ A tájékoztatás minél szélesebb, tervszerű, nemzetközi munkamegosztásra épüljön fel.
- c/ Országban belül is érvényesüljön a célszerű munkamegosztás.
- d/ A tájékoztatási funkciók kialakítása a lehetőségek figyelembevételével mellett feleljen meg a sürgősségi és hatékonysági sorrendnek is.

Előző közleményünkben* az említett alapvető szempontok közül néhány vonatkozást már érintettünk /pl. az egy országban belül lévő filmekről szóló tájékoztatás exhaustív igényét, az egyes szakterületekről szóló szelektív tájékoztatás szükségességét stb./. A jelen esetben a tájékoztatási rendszer kiépítésének két nélkülözhetetlen tényezőjével: a tájékoztatás tárgyának: a műszaki film fogalmi körének meghatározásával, a műszaki filmügy teljes tevékenységi körével és mindezek kapcsán a hazai műszaki tájékoztatás központi szervének fő feladataival foglalkozunk.

I.

Ahhoz, hogy a tájékoztatás megszervezése kielégítő lehessen, mindenekelőtt tisztázni kell a tájékoztatás tárgyát: a műszaki filmek fogalmi körét.

Jelenlegi vizsgálódásaink alapján ezzel kapcsolatban a következ-

* DUZS J.: A tájékoztatás kérdései a nemzetközi műszaki-tudományos film együttműködésben. TMT, 1963. 9-10.sz. 695-706.p.

kező eredményekre jutottunk:

1. Az egyértelműség érdekében fontos, hogy az előforduló fogalmakat körülhatároljuk, /nemcsak a tanulmány, hanem további országos használat céljából, és mivel az alapvető fogalmakban fennálló zűrzavar még a megértést, közös nyelven való beszédet is nehezíti./

1.1 A műszaki film fogalma alatt értjük az olyan rövidfilmeket /F/, amelyek tárgykör szerint a műszaki tudományos és gyakorlati alkalmazásuk, valamint az előbbieket szempontjából alaptudomány-nak tekinthető tudományterületek /matematika, fizika, kémia stb./ és gyakorlati alkalmazásuk kérdéseivel foglalkoznak.

1.1.1 A film, /F/ a reproduktív anyag és az erről készült valamennyi kópia együttes gyűjtőneve; mennyiségi egysége: db; az egységfilm kutatófilmeknél 3' vetítési idejű normál /35 mm széles/ film;

egyéb filmeknél 10 perc 42 másodperc vetítési idejű /300 m, egy felvonás/ normál film /ezt az egységet tervezéshez használjuk/.

1.2 A műszaki filmek osztályozásának szükségessége a gyakorlati és elvi-módszertani munka során merül fel. Ennek következtében a műszaki filmek osztályozása a következő szempontok szerint szükséges:

1. a filmek tárgya
2. a filmek célja
3. a filmek szintje
4. a filmek jellege
5. a filmek felhasználhatósága szakterületek szerint.

1.2.1 A filmek tárgy-szerinti osztályozása a műszaki tudományok és gyakorlati alkalmazásuk, továbbá az alaptudományok és gyakorlati alkalmazásuk egységesen ki nem alakult különböző rendszere szerint történik.

/Megjegyezzük, hogy a film tárgyának a megadása, amely a cím tartalmával igen sok esetben nem azonos, elegendő bármely rendszer szerint történő osztályozáshoz./

A tárgy szerinti egységes osztályozás kialakítása szükséges a népgazdasági feladatokhoz kapcsolódó tervezéshez.

1.2.2 A filmek cél-szerinti osztályozása a következőképpen történik:

1. ismeretszerzés céljából készülő ún. műszaki-kutató filmek /F_K/

2. ismeretközlési célokat szolgáló filmek un. műszaki-oktató filmek /fo/
3. műszaki népszerű-tudományos filmek /pnt/
4. egyéb műszaki filmek /fe/, elsősorban
 - műszaki dokumentum /fed/
 - műszaki propaganda /fep/
 - műszaki reklám /fer/ filmek.
1. pk - a kutató film azokat a jelenségeket rögzíti filmszalagra - mindig kiértékelés céljára - amelyek emberi szemmel közvetlenül nem érzékelhetők, vagy lefolyásuk lassúsága, vagy gyorsasága, vagy méreteik nagyságrendje miatt, vagy mert valamely nem látható fénytartományban /infravörös, röntgen stb./ vagy közvetlen megfigyelésre nem hozzáférhető közegben zajlanak le.

Az előbbieken jellemzett első típusu, un. tulajdonképpen kutatófilm /pk1/ kívül a kutatófilm fogalmi körébe sorolható még második típusként a kutatófilmzés egészét, vagy annak egyes részeit tartalmazó, szinte jegyzőkönyvet helyettesítő kutatóst dokumetáló film. /pk2/

A harmadik típus az első két típus anyagát felhasználva, feliratokkal, kommentárral, magyarázó ábrákkal, hanghatásokkal stb. szakmai közönség részére összeállított, tehát a mintegy közlésre szánt kutatást publikáló film. /pk3/

Meg kell jegyezni, hogy a kutatófilm felvétel anyagát egyre inkább felhasználják oktató, népszerű-tudományos filmek készítésére.

2. fo - a műszaki oktató filmek a nézők képzettségének figyelembevételével készülnek, szervesen kapcsolódnak a tantervhez és közvetlenül a szakképzést és a továbbképzést szolgálják, de a tájékoztatás és propaganda, valamint a népművelő munkában is felhasználhatók.

A műszaki oktató-filmek szint és felhasználás szerinti tagozódását és jelölésüket az 1.sz. táblázat mutatja.

- pnt - a műszaki népszerű-tudományos filmek a film tárgyát illetően szakképzettséggel nem rendelkező közönség ismereteinek bővítését és tájékoztatását célozzák, népszerű, művészi feldolgozást is igénybevevő formában.

- P_e - egyéb műszaki filmek /elsősorban a dokumentum, propaganda és reklám filmek/ fejlett technikai eljárások, gyártmányok dokumentáló formában történő ismertetésére, propagálására stb. /kereskedelmi célokból is/ készülnek. /Műszaki reklámfilmnek csak azok tekinthetők, amelyek valójában tükrözik a technika eredményeit./

Rá kell mutatni a filmek többcély felhasználási lehetőségére, mivel már készítésük során számos esetben többcély felhasználást igényeznek biztosítani. Így pl. a kutatófilmek egyes típusa jól felhasználható a felsőoktatásban; az oktatófilmek, vagy egyes részeik több szinten is alkalmazhatók tájékoztatásra, ugyanazzal, vagy esetleg más szöveggel; a propaganda célra készült filmek is felhasználhatók az oktatás során stb.

1.2.3 A filmeket szint szerint következőképp osztályozzuk:

<u>Alacsony szintű filmek,</u> /P _a /	amelyek a szakmunkások képzésére, továbbképzésére, tájékoztatására és érdeklődők részére készülnek.
<u>Középszintű filmek,</u> /P _k /	amelyek technikusok képzésére, továbbképzésére, tájékoztatására és érdeklődők részére készülnek.
<u>Felsőszintű filmek,</u> /P _f /	amelyek mérnökök, tanárok, tudományos kutatók képzésére, továbbképzésére, tájékoztatására, továbbá érdeklődők részére készülnek.

1.2.4 A filmek jellegének osztályozása a műszaki tudományok és azok gyakorlati alkalmazásával foglalkozó filmeknél jelentős.

E tekintetben jelleg szerint megkülönböztetünk:

1. a termék /konstrukció/ /K_P/
2. a termelés /technológia/ /T_P/
3. a termelés szervezése /S_zP/
4. a munkabiztonságügy és balesetelhárítás /B_P/

kérdéseivel foglalkozó filmeket. /A 4. pont alattiak műszaki jellegű ismereteket részlegesen és csak speciális szempontból tartalmaznak./

A gyakorlatban a filmek azonban gyakran nem egy, hanem több jellegűek.

AZ OKTATÓFILMEK SZINTJE		OKTATÓ FILMEK					
		felhasználás oktatásban				felhasználás egyéb téren	
		képesség	a'	továbbképzés	t'	műsaki tájékoztatás és propaganda	n
Alap szintű	F^o_a	szakközépiskolákban és iparitanulóliskolákban	$F^o_{aa'}$	tanfolyamokon	$F^o_{at'}$	$F^o_{ap'}$	a megfelelő tájékoztatási, propaganda és népművelési formákban
						munkások részére	
Közép szintű	F^o_k	felsőfokú technikumokban	$F^o_{ka'}$	tanfolyamokon	$F^o_{kt'}$	$F^o_{kp'}$	a megfelelő tájékoztatási, propaganda és népművelési formákban
						technikusok részére	
Felső szintű	F^o_f	egyetemen és főiskolákban	$F^o_{fa'}$	tanfolyamokon	$F^o_{ft'}$	$F^o_{fp'}$	a megfelelő tájékoztatási, propaganda és népművelési formákban
						mérnökök, tanárok és tudományos kutatók részére	

- 1.2.5 A filmek szakterületek szerinti felhasználhatóságainak osztályozása az érvényben lévő különféle /minisztériumi, iparági, iparstatisztikai, foglalkozástatisztikai stb./ szempontok szerint oldható meg. Ennek egységesítése fontos a népgazdasági tervezéshez való kapcsolódás szempontjából.

II.

A rendelkezésre álló, vagy az ismert film-állományról szóló tájékoztatás a felhasználók szempontjából igen fontos, azonban a műszaki filmek, mint az ismeretszerzés és ismeretközlés eszközeinek tervezett felhasználása, a filmről, mint végtermékről szóló tájékoztatás ismerete megkívánja a termék létrejöttét megelőző és követő tevékenységekről szóló tájékoztató munkát is. Ennek megvalósításához pedig az szükséges, hogy világosan megállapítsuk a műszaki filmügy teljes tevékenységi körét. Ezt pedig a következőképpen választhatjuk:

A műszaki filmügy vizsgálatához szükséges megállapítani az e területen folyó tevékenységeknek teljes körét. /2.sz.táblázat/

A műszaki filmügy tevékenységi körét is, - mint a tevékenységi köröket általában - a szakirányú és funkcionális tevékenységekre bonthatjuk.

1. A műszaki filmügy szakirányú tevékenységei a következők:

- I. A filmigény megállapítása, ezen belül

- I/1. A filmszükséglet megállapítása a tervezett műszaki-gazdasági fejlődés alapján;
I/2. A szükséglet kielégítését célzó filmigény megállapítása.

- II. A filmigény kielégítése, ezen belül

- II/1. A filmek előállítása; éspedig

- II/11. gyártás
II/12. beszerzés
II/121. vétel
II/122. csere
II/123. bemutató

- II/2. filmek közvetítése /forgalmazás/

- II/3. filmek felhasználása /vetítés, hasznosítás, kritika/

2. A funkcionális tevékenységek, amelyek a szakirányú tevékenységek keretében egyaránt jelentkeznek, a következők:

A MŰSZAKI FILMÜGY FŐ TEVÉKENYSÉGEI

Szakirányú tevékenységek				Funkcionális tevékenységek								
Filmigény megállapítás I.				Filmigény-kielégítés II.								
I/1.	I/2.	II/1.	II/2.	II/3.	a	b	c	d	e	f	g	h
A tervezett műszaki-gazdasági fejlődés alapján a filmszükséglet megállapítása	Szükséglet kielégítése szol-gáló filmigény megállapítása	Filmek elő-állítás /Gyártás, beszerzés/vétel, oszere, bemutató	Filmek köz- vetítése Forgalmazás	Filmek fel- hasznolása /vetítés, hasznosítás, kritika/	Irányítás - koordinálás							
					Dokumentáció és tájékoztatás							
					Tudományos kutatás és kísérletezés							
					Kivitelzés							
					Pénzügyi ellátás							
					Munkaadó ellátás							
					Technikai és anyagellátás							
					Tervezés - nyilvántartás - ellenőrzés - elemzés							

- a/ irányítás - koordinálás
- b/ dokumentáció és tájékoztatás
- c/ tudományos kutatás és kísérletezés
- d/ kivitelezés
- e/ pénzügyi ellátás
- f/ munkaerőellátás
- g/ technikai és anyagellátás
- h/ tervezés - nyilvántartás - ellenőrzés - elemzés

III.

A műszaki filmügy tervszerű fejlesztésének koordinálása az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Műszaki Film Tárcaközi Bizottságának feladata. A koordinálás a jelenlegi széttagolt, policentrikus helyzetből kiindulva kell hogy létrejöjjön, miközben magát a szervezetet és működést is célszerűen átalakítja.

Az OMFB Film Tárcaközi Bizottsága e feladattal való foglalkozásra létrehozta a Műszaki Film Tájékoztató és Propaganda Szakbizottságot és az országosan, központilag megvalósítandó feladatok ellátása érdekében az OMKDK keretében, a Műszaki Tudományos Filmtájékoztató Központ alapjait.

A műszaki filmügy jelenlegi helyzetét, amelyet tehát a koordinált tájékoztatás szempontjából figyelembe kell venni, a 3.sz. táblázatból tekinthetjük át.

1. A Központ célja.

A Tájékoztató Központ célja elősegíteni a műszaki-tudományos filmeknek az oktatásban, kutatásban, a tájékoztatásban és az ismeretterjesztésben való felhasználását, egységes nyilvántartási rendszer és központi tájékoztatás útján. Célja megvalósítása érdekében megszervezőn hasznosítja az OMKDK-ban található műszaki-tudományos filmekkel kapcsolatos szakirodalmat, mivel egyik fontos feladata a műszaki-tudományos filmügyre vonatkozó irodalom figyelése és gyűjtése is. Ezenkívül felhasználja az OMKDK helyben található technikai részlegeinek /fotolaboratórium, sokszorosító- és könyvkötő üzem/ munkáját.

2. Jelleg.

A Tájékoztató Központ a nemzetközi együttműködésben rejlő lehetőségeket felhasználó nemzeti központ. A nemzetközi együttműködés ebben az esetben annyit jelent, hogy külföldi filmügyi intézmények, az AICS nemzeti bizottságai, valamint nemzetközi szervezetek kiadványokat /pl. filmkatalógusokat, filmgyártásról és felhasználásról szóló tájékoztató kiadványokat stb./ küldenek számára, s ennek ará-

nyában feldolgozott tájékoztatási anyagokat /pl. filmismertetéseket, híreket stb./ kapnak tőle más országok ilyen irányú tevékenységére vonatkozóan.

E nemzetközi együttműködés lehetővé teszi a belső országos tájékoztatás sokrétűségét is. A rendszeres és átfogó tájékoztatás a magyar és külföldi filmekről párhuzamosságok elkerülését teszi lehetővé a filmgyártási tervek elkészítésénél, ami népgazdasági szempontból sem közömbös. Statisztikai elemzések készítése a távlati tervek kidolgozásához adhat segítséget a filmszakembereknek. A devizakerettel rendelkező felhasználók /pl. tárcák/ számára a Központtól kapott tájékoztatás megkönnyíti a szükséges filmprogramok összeállítását, a felmerülő igények legcélszerűbb kielégítését.

3. Feladatok.

a/ A Magyarországon készült és az itt található külföldi műszaki-tudományos filmek nyilvántartása, műszaki filmkatalógusok kiadása - külön a belföldi és külön a külföldi érdeklődők számára.

b/ A hazánkban nem található külföldi műszaki-tudományos filmek nyilvántartása, s ennek alapján a belföldi és külföldi érdekeltek tájékoztatása.

c/ Hazai, külföldi és nemzetközi szervezetektől származó, műszaki-tudományos filmekre vonatkozó információk beszerzése, feldolgozása és közreadása hazai felhasználók és külföldi érdekeltek részére.

4. Szolgáltatások.

a/ Egyedi tájékoztatás:

- szóbeli és írásbeli tájékoztatás mind a nyilvántartott filmekről, mind a rájuk vonatkozó egyéb dokumentumokról;
- a baráti országok tájékoztatása az összes nyilvántartott műszaki-tudományos filmről és az ezzel kapcsolatos egyéb adatokról;
- a Nemzetközi Tudományos Filmszövetség tagországai által megküldött anyag feldolgozása és az érdekeltek rendelkezésére bocsátása.

b/ Kiadványok:

- a magyarországi műszaki-tudományos filmek központi kurrens katalógusa;
- katalógus a Magyarországon rendezett központi jellegű műszaki-tudományos filmbemutatók anyagáról;
- a külföldön rendezett magyar műszaki-tudományos filmbemutatók idegen nyelvű katalógusa;

A MŰSZAKI FILMÜGY KÉRDÉSEIVEL FOGLALKOZÓ SZERVEK ÉS AZOK TEVÉKENYSÉGEINEK

Á T T E K I N T É S E

A MŰSZAKI MŰVELTSÉG NÖVELÉSÉNEK FŐ FORMÁI SZERINT

Jelölések:

Ö = koordináció /összehangolás/
SZ = szükségletmegállapítás
I = igénymegállapítás
M = metodikai stb. kérdések

E = előállítás
OY = gyártás
V = vétel
CS = oszter

B = bemutatás
K = közvetítés /forgalmazás/
F = felhasszálás
T = tájékoztatás

Szervek megnevezése	Oktatás		Műszaki tájékoztatás és propaganda	Népművelés	Megjegyzés
	alap-képesítés	továbbképzés			
MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM					
Film főigazgatóság	Ö	Ö	Ö	Ö I	
Budapest Filmstúdió	-	OY	OY	OY	
Iskolai filmintézet	OY K M	-	-	-	
MOKÉP	-	-	-	K	
HUNGAROFILM	V	V	V	V	
Kommunikációs Főosztály	-	-	-	Ö I	
Mezői Filmtárak				K	
Könyvtári Főosztály	Ö I				
Művelődési Főosztály	Ö I				
Művelődési Főosztály	I OY K M				

Országos vonatkozásban

Filmi szervek

- magyar műszaki-tudományos filmekről angol nyelvű szabadlajos, válogatott filmismertetések;
- a 3. pont "c" jeli bekezdésében ismertetett anyag alapján készített nemzetközi katalógus.

- o -

DUZS, J.: Einige aktuelle Fragen der Information über technische Filme

Der Artikel betont die Notwendigkeit der Beachtung folgender grundlegender Gesichtspunkte in der inländischen Information über technische Filme:

- a/ Die Information soll sich auf den gesamten Wirkungskreis des Filmwesens erstrecken;
- b/ Die Information soll sich auf einer umfassenden, planmässigen internationalen Arbeitsverteilung aufbauen;
- c/ Auch innerhalb Ungarns soll es eine planmässige Arbeitsverteilung geben.

Um die einheitliche Organisation zu erleichtern beschreibt Verfasser ausführlich den Begriffskreis technischer Film, die funktionale und spezielle Tätigkeit des technischen Filmwesens, die von der Information ebenfalls erfasst werden soll. Es wird eine Übersicht über die in Ungarn mit den verschiedenen Aufgaben des technischen Filmwesens beschäftigten Organe mitgeteilt und schliesslich Bericht über die Aufgaben der eine stets umfassendere internationale Zusammenarbeit zustandebringenden ungarischen Informations-zentrale für technisch-wissenschaftliche Filme erstattet.

o
o o

DUZS, J.: Some timely questions on technical information by film.

The following fundamental viewpoints should be considered in technical information by film within the country:

- a/ information must extend to the entire range of activity of film matters.
- b/ information must be based upon rational international division of work of the broadest possible scope.
- c/ division of work must be rational within the country.

In order to secure uniform organization, the author supplies detailed descriptions of the conceptual range of technical films, of the functional and special activities of technical film matters to which information must also extend. Surveys are given of the organs dealing with the various activities of technical film matters in Hungary as well as of the tasks of the Hungarian Centre for Information by Technical-Scientific Films which is realising extensive international cooperation.

- o -
o